

Spis treści

Słowo wstępne od redaktor serii	11
Rozdział 1. Wprowadzenie	15
1.1. Wykorzystane materiały	16
1.1.1. Teksty źródłowe	16
1.1.2. Przekłady polskie	18
1.1.3. Rekonstrukcja kontekstu: peryteksty, dyskurs naukowy i krytyczno-literacki	19
1.2. Układ i metody pracy	19
1.3. Objasnienia teoretyczne i terminologiczne	22
1.3.1. Literatura dla dzieci czy literatura dziecięca?	22
1.3.2. Definicje baśni	24
1.3.3. Baśń a przekład	31
1.3.3.1. Przekład literatury dla dzieci. Transfer między systemami literackimi	31
1.3.3.2. Przekład literacki baśni dla dzieci	36
Rozdział 2. Francuska baśń literacka jako gatunek literacki i zjawisko społeczno-kulturowe	38
2.1. „Pierwsza moda” (1690–1709)	38
2.1.1. Rys chronologiczny	38
2.1.2. Nazwa gatunku	48
2.1.3. Geneza francuskiej baśni literackiej – źródła, inspiracje, gatunki równoległe	49
2.1.3.1. Tradycja ludowa	50
2.1.3.2. Baśnie włoskie	64
2.1.3.3. Literatura średniowieczna i jej kontynuacje (romans rycerski, renesansowa epika włoska)	69

2.1.3.4. Nawiązania do literatury starożytnej w świetle sporu starożytników z nowożytnikami	73
2.1.3.5. Pod znakiem <i>galanterie</i> . Wpływ literatury epoki	77
2.1.4. Poetyka gatunku	86
2.1.4.1. Podtytuł i incipit – zaproszenie do świata baśni	86
2.1.4.2. Konstrukcja świata przedstawionego a główny temat utworów	88
2.1.4.3. Morał – powrót do świata empirycznego	94
2.1.4.4. Projektowany odbiór <i>conte de fées</i>	97
2.2. Losy baśni francuskiej w XVIII wieku (1710–1789)	100
2.2.1. Baśń orientalna i kontynuacja tradycji <i>conte de fées</i>	100
2.2.2. Baśń dydaktyczna. Twórczość Jeanne-Marie Leprince de Beaumont	104
2.3. Francuska baśń literacka a dziecko	112
2.3.1. Dziecko jako odbiorca baśni w czasach „pierwszej mody”	112
2.3.2. Dziecko jako modelowy odbiorca treści moralizatorskich w baśniach	116
2.3.3. Infantylicyzacja tekstów i infantylicyzacja odbiorcy	117
2.3.4. Baśń dla dzieci	123
2.4. Baśnie XVII- i XVIII-wieczne w XIX wieku	127
2.5. Baśnie XVII- i XVIII-wieczne w XX i XXI wieku	133
2.6. Podsumowanie	135

Rozdział 3. Recepcja baśni francuskich w polskim systemie literackim w latach 1743–1805. Oświeceniowy sceptycyzm i upodobanie do dydaktyzmu . . . . .

3.1. Baśń w Polsce do końca XVIII wieku	137
3.1.1. Baśń staropolska	137
3.1.2. Poglądy na baśń w oświeceniu	140
3.2. Przekłady d’Aulnoy, Rousseau, Paradis de Moncrifa i innych – rozrywka i dydaktyzm dla dorosłych	147
3.3. Przekłady baśni Fénelona. Dydaktyzm dla wszystkich	153
3.4. Przekład baśni Leprince de Beaumont – „przypowieści dla dzieci”	165
3.5. Krytyka baśni dla dzieci i białe plamy w recepcji	184
3.6. Podsumowanie	188

Rozdział 4. Recepcja baśni francuskich w polskim systemie literackim w latach 1806–1895. Baśnie a kształtująca się literatura dla dzieci. . . . .

4.1. Długa nieobecność?	189
4.2. „Forma przejściowa” między przekładem dla dorosłych i przekładem dla dzieci. Fénelon dla „płci pięknej” (1825)	190
4.3. Długa droga baśni do polskiej literatury dla dzieci	193
4.3.1. Postoświeceniowy sceptycyzm	193
4.3.2. Romantyczna tęsknota za dzieciństwem	195
4.3.3. Pierwsze baśnie dla dzieci w systemie polskim. Przekłady i kontrowersje	201

4.4. Baśniowy „boom” lat siedemdziesiątych i jego skutki	206
4.4.1. Pogłosy Perraulta	206
4.4.2. <i>Bajki Fénelona</i> w przekładzie Stanisława Rzewuskiego – „morał częstokroć zawily”	215
4.4.3. <i>Czarodziejskie baśnie</i> Leprince de Beaumont w przekładzie Karoliny Gościmskiej – „świadomość złego” i „wstrętne uczucia”	220
4.5. Podsumowanie	238

Rozdział 5. Recepcja baśni francuskich w polskim systemie literackim w latach 1896–1945. Triumf baśni popularnej . . . . .

5.1. Baśń w okresie Młodej Polski i w okresie międzywojennym	239
5.1.1. Polskie baśnie literackie	239
5.1.2. Baśń a ludowa bajka magiczna, baśń a pedagogika. Badania naukowe i poglądy stereotypowe	243
5.2. Baśnie perraultowskie i baśnie „z Perraulta”	251
5.2.1. Pozycja w systemie polskim – spojrzenie ogólne	251
5.2.2. „Śpiąca królewna”	254
5.2.3. „Sinobrody”	258
5.2.4. „Kot w butach”	264
5.2.5. „Kopciuszek”	270
5.2.6. „Paluszek”	276
5.3. Echa Leprince de Beaumont – wątek „Pięknej i Bestii”	281
5.4. Pośrednia adaptacja baśni Perraulta, d’Aulnoy i Leprince de Beaumont. <i>Baśnie i powiastki dla pilnych dzieci</i> Janiny Colony-Walewskiej jako owoc wielostopniowego transferu	287
5.5. Podsumowanie	300

Rozdział 6. Recepcja baśni francuskich w polskim systemie literackim w latach 1946–1989. Wskreszenie klasyki . . . . .

6.1. Uwagi wstępne	302
6.2. Cenzura i reakcja. Baśń dla dzieci w systemie polskim w latach 1946–1961	302
6.2.1. Baśń a komunizm – próba wchłonięcia gatunku przez oficjalną ideologię	302
6.2.2. Ludowość i dydaktyzm.	311
6.2.3. Badania naukowe nad baśnią. Próby definicji gatunku	312
6.2.4. Baśń poskromiona	314
6.3. <i>Bajki Babci Gąski</i> Charles’a Perraulta w przekładzie Hanny Januszewskiej (1961) – tekst ekscentryczny	316
6.4. Dydaktyzm i optymizm. Baśń dla dzieci w systemie polskim w latach 1962–1971	332
6.4.1. Między udomowioną moralnością a egzotycznym kolorytem	332
6.4.2. Próby definicji gatunku – kontynuacja.	334

6.4.3. Baśń i nowe technologie	336
6.5. <i>Bajki Charles'a Perraulta w opracowaniu Hanny Januszewskiej (1971).</i> Baśnie oswojone	337
6.6. Niekwestionowany entuzjazm. Baśń dla dzieci w systemie polskim w latach 1972–1989	346
6.6.1. Zróżnicowanie repertuaru	346
6.6.2. Baśnie a współczesność	347
6.6.3. Rozwój badań nad ludową bajką magiczną, baśnią i literaturą dla dzieci	349
6.6.4. <i>Baśń i dziecko</i>	350
6.6.5. Rehabilitacja grozy. Recepja poglądów Bettelheima	352
6.6.6. Pierwsze refleksje nad przekładem baśni w perspektywie historycznej . . .	354
6.7. <i>Baśnie czarodziejskie Marie-Catherine d'Aulnoy w przekładzie</i> <i>Roberta Stillera (1987)</i>	355
6.8. Podsumowanie	368
Rozdział 7. Recepja baśni francuskich w latach 1990–2018. Klęska urodzaju? . .	370
7.1. Przemiany polskiego systemu literatury dla dzieci po roku 1990	370
7.2. Między tradycją a nowością, między ujednoczeniem a dywersyfikacją. Baśń w systemie polskim w latach 1990–2018	371
7.2.1. Prestiż tradycji	371
7.2.2. Baśniowy kanon: disneyfikacja, rozdrobnienie, instytucjonalizacja	373
7.2.3. Bunt przeciwko konwencji	376
7.3. Recepja baśni Charles'a Perraulta	379
7.3.1. Baśnie perraultowskie. Rozmaitość atrybucji	379
7.3.2. Postać Perraulta-baśniopisarza w dyskursie polskim	381
7.3.3. Panorama wydawnicza – statystyki wydań w latach 1990–2018	384
7.3.4. Analiza przekładów i wybranych adaptacji	391
7.3.4.1. Przekłady	392
7.3.4.1.1. Powrót przekładu Hanny Januszewskiej	392
7.3.4.1.2. Anonimowe przekłady dla wydawnictwa Sara (2002) . . .	395
7.3.4.1.3. <i>Baśnie, czyli opowieści z dawnych czasów w przekładzie</i> <i>Barbary Grzegorzewskiej (2010)</i>	398
7.3.4.1.5. <i>Kopciuszek w przekładzie Zofii Beszczyńskiej (2015)</i>	404
7.3.4.1.6. <i>Ośła Skórka w przekładzie Szczepana Całka</i>	405
7.3.4.2. Adaptacje	406
7.3.4.2.1. Wpływ adaptacji Hanny Januszewskiej	406
7.3.4.2.2. Między przekładem a adaptacją – teksty Aleksandry Michałowskiej i Patrycji Zarawskiej	411
7.3.4.2.3. Adaptacje z języka trzeciego	415
7.3.4.2.4. „Odświeżenie przez ilustracje”	418
7.3.4.3. Baśnie Perraulta jako „lektura z opracowaniem”	419

7.3.5. Schematy fabularne w adaptacjach baśni Perraulta	423
7.3.5.1. „Śpiąca królewna”	424
7.3.5.2. „Czerwony Kapturek”	425
7.3.5.3. „Sinobrody”	428
7.3.5.4. „Kot w butach”	429
7.3.5.5. „Wróżki”	431
7.3.5.6. „Kopciuszek”	432
7.3.5.7. „Knyps z czubkiem”	435
7.3.5.8. „Paluszek”	437
7.3.5.9. „Ośła Skórka”	439
7.3.6. Bilans recepcji baśni Perraulta – autor nierozpoznany	441
7.4. Recepcja baśni Marie-Catherine d’Aulnoy	443
7.4.1. Przekłady <i>sensu stricto</i>	443
7.4.2. Adaptacje	451
7.4.3. Bilans recepcji baśni d’Aulnoy. Inspirujące imaginarium	459
7.5. Autorka jednej baśni. Recepcja <i>Pięknej i Bestii</i> Jeanne-Marie Leprince de Beaumont	460
7.6. Podsumowanie	467
Zakończenie. Podsumowanie i wnioski	470
Aneksy	479
Aneks 1. Tabele	480
Tabela A. Pierwsze wydania baśni Marie-Catherine d’Aulnoy	480
Tabela B. Pierwsze wydania baśni i utworów pokrewnych Charles’a Perraulta	483
Tabela C. Pierwsze wydania baśni i utworów pokrewnych Marie-Jeanne Lhéritier de Villandon	485
Tabela D. Pierwsze wydania baśni François Fénelona	486
Tabela E. Pierwsze wydania baśni Jeanne-Marie Leprince de Beaumont	487
Tabela F. Tłumacze i adaptatorzy baśni i utworów pokrewnych przypisywanych Perraultowi wydanych w latach 1990–2018 (z uwzględnieniem wybranych adaptatorów i tłumaczy anonimowych)	489
Aneks 2. Wykresy	495
Wykres 1. Liczba wydań baśni i utworów pokrewnych przypisanych Perraultowi w latach 1990–2018 z podziałem na okresy pięcioletnie	495
Wykres 2. Liczba wydań sygnowanych nazwiskiem Perraulta wydanych przez poszczególne wydawnictwa w latach 1990–2018 (wyszczególniono wydawnictwa, które opublikowały nie mniej niż pięć wydań)	496
Wykres 3. Liczba wydań sygnowanych nazwiskiem Perraulta wydanych przez poszczególne wydawnictwa w latach 1990–1999 (wyszczególniono wydawnictwa, które opublikowały nie mniej niż trzy wydania)	497

Wykres 4. Liczba wydań sygnowanych nazwiskiem Perraulta wydanych przez poszczególne wydawnictwa w latach 2000–2009 (wyszczególniono wydawnictwa, które opublikowały nie mniej niż trzy wydania)	497
Wykres 5. Liczba wydań sygnowanych nazwiskiem Perraulta wydanych przez poszczególne wydawnictwa w latach 2010–2018 (wyszczególniono wydawnictwa, które opublikowały nie mniej niż trzy wydania)	498
Aneks 3. Streszczenia baśni d’Aulnoy, Lhéritier, Perraulta, Fénelona i Leprince de Beaumont	499
1. Streszczenia baśni Marie-Catherine d’Aulnoy	499
2. Streszczenia baśni i utworów pokrewnych Charles’a Perraulta	513
3. Streszczenia baśni i utworów pokrewnych Marie-Jeanne Lhéritier de Villandon	518
4. Streszczenia baśni François Fénelona	520
5. Streszczenia baśni Jeanne-Marie Leprince de Beaumont	522
Aneks 4. Bibliografia polskich przekładów i adaptacji baśni d’Aulnoy, Lhéritier, Perraulta, Fénelona i Leprince de Beaumont z lat 1743–2018	528
1. Bibliografia polskich przekładów i adaptacji baśni d’Aulnoy	528
2. Bibliografia polskich przekładów baśni Lhéritier de Villandon	530
3. Bibliografia polskich przekładów i adaptacji baśni sygnowanych nazwiskiem Perraulta	530
4. Bibliografia przekładów baśni Fénelona	549
5. Bibliografia przekładów i adaptacji baśni Leprince de Beaumont	550
Bibliografia tekstów cytowanych w pracy	554
Podziękowania	589
Summary	590
Spis ilustracji	593
Indeks nazwisk	594